

Campo Rialto Nuovo: készült Giovanni Zivoglis örmény tervező szerint.

Palazzo Corner: Katherina örmény királyné palotája.

Ca Pesaro: az örmény kollégium volt épülete, Modern Művészet Múzeuma: ma benne hét festmény Levon Minaszjától.

A város észak-keleti részében található:

Lista di Spagna úton van a Seriman palota, ma benne van a megyei hivatal épülete / Dipartimento della Regione Veneto/.

Fondmento Cannaregion látható a Szurian Palota.

Chiesa San Giobbe: ebben a templomban sokszor vonult magába Hetum örmény király.

A város öblével szemben vannak - elkezdve a Giudecca Kanálisától:

Giudecca: a Szent Balázs és Cataldo templomban az örmény Sz. Balázs ereklyéjét őrzik.

Sz. György szigete: régi örmény temető volt.

Sz. Lázár szigete: mechtarista kolostor, tudományos akadémia, híres könyvtár, kéziratok gyűjteménye, könyvkiadó intézet, múzeum, képtár és egy szeminárium.

Lazzaretto Vecchio: itt van eltemetve egy Mardirosz nevű örmény.

Lido: La voce Arména (Arménia hangja) kiadó volt itt.

A város peremén kívüli emlék

Torcello: Ravennai Izsák örmény exarcha emléktáblája.

A San Lazarro szigeten tett látogatásról egy másik cikkben számolunk be.

Fogolyán Miklós feljegyzéseit sajtó alá rendezte: dr. Sasvári László

<><><><><>

Elhunyt Jagamas János, az erdélyi népzene kutatás nesztora

A Fővárosi Örmény Klubban 1997. október 16-án elhangzott előadás

Szeptember 19-én délelőtt szólt a telefon: Jagamas János szeptember 15-én hétfőn elhunyt Kolozsvárott. Ma és most temetik annyi kiváló magyar értelmiségi örök nyughelyére, az őszborította Házsongárban. Igen hálás vagyok kedves régi barátunknak, ki tapintatosan szólt és lehetőséget teremtett számomra, hogy ily távolból, legalább gondolatban elbúcsúzzak a szeretett és tisztelt Tanár Úrtól.

Nem tanultam nála, de évfolyamtársaimtól tudom, hogy rettegett tőle a Zeneakadémia. Az igényessége miatt. Tanulmányaim vége felé, 1966. januárjában a végzős évfolyam számára 10 napos sítábort rendeztek a Vlegyásza menedékháznál. Egyedül ő volt elsőként reggel a pályán és jóval sötétedés után, utolsóként távozott onnan. Ötvenhárom évesen oly lendülettel, akarattal, kitartással igyekezett síelni megtanulni, mint senki más

a majdnem 50 fős társaságból. De igazán akkor nyílt meg számomra, amikor Csíki Endrével kezdtem foglalkozni. Felejthetetlen, milyen lelkesedéssel segített, ösztönzött szeretett tanára körüli kutatásomban.

Ha mindenki elismerte tudását, szigorúságát, igaz embersége ekkor mutatkozott meg, hisz a tanítványok legtöbbször elfelejtik azokat, akik lépéseiket egyengették valaha a tudás rögzös útján. Őt látva, Csíki Endrét láttam, ugyanily nagy tudású zenész, majdnem ugyanennyire járatlan vagy érdektelen az élet anyagi dolgaiban és ugyanakkor az elvont ismeretekkel, a felsőbb, abszolút értékekkel szemben teljesen elkötelezett ember. A most kiállított Nagy Imre által rajzolt arcképe mindkettőjüket pontosan minősíti. A festőművész, ki ezúttal is a lényegre fogta meg, a gondolkodó embert, a tudóst, az élet elméleti mélységeit kutató, megismerő férfit.

Désen született 1913.junius 8-án, saját bevallása szerint "kereskedő-iparos családból", igen rossz kisgyermek, majd a kolozsvári piarista főgimnázium tanulója, ki 16 éves korában eldöntötte: muzsikus lesz.

A sors összehozta Csíki Endrével, ki 1933 tavaszától 1936 őszéig összhangzattanra, formatanra és hangszerelésre tanította. Ezek után kolozsvári Conservatorul de Muzica si Arta Frameticu zeneszerzős diákja lett, majd a háború miatt Budapesten folytatta tanulmányait 1941-1944 között.

Ekkor ismerkedik meg Kodály Zoltánnal, ki "akkor sajnos már nem tanított zeneszerzést, de a magyar népzene órákat megtartotta magának. Heti 2 órában volt velem, csütörtök délelőttként. Kodály Zoltán már az első órákon felfigyelt rám, hiszen a többi kollégához viszonyítva, kimagasló népdal ismereteim voltak: kb. 180 népdalt ismertem. Egy év lefolyása alatt Kodály Zoltán irányításával újabb 800-at tanultam meg. Sajnos, a háború miatt immár másodszor voltam kénytelen megszakítani a tanulmányokat." Egy másik interjúban bővebben emlékezik az előzményekre: " Csíki... adta kezembe Bartók Béla: A magyar népdal című kötetét, valamint Bartók és Kodály közös művét, a 150 magyar népdalt. Ez a két alapvető fontosságú mű segített megismerni zenei anyanyelvem. (!!)

Sok dallamot másoltam ki és tanultam meg belőlük." Ne feledjük, a budapesti Zeneakadémián Siklós Albertnél és Viski Jánosnál tanult zeneszerzést. A Kodály Zoltánnal való találkozás és az 1949-ben megalakult új kutatóintézet megváltoztatta sorsát. Tudniillik, ekkor a Bukaresti Folklór Intézet kolozsvári osztálya megnyitása alkalmával fölvtették főkutatói állásba. Az előbb említett népzene tanulmányok mellett, még diákévei alatt a Kászon-mentén, Csíkmenaságon, majd Kápolnásfaluban (Udvarhelyszékben) gyűjtött magyar népzene.

A kolozsvári folklór osztályon végzett munkájáról 1957-ben számolt be a KORUNK c. kolozsvári havilap hasábjain : 8 év alatt 10.000 magyar szövegű, 1.000 hangszeres, 1.900 román szövegű és 100 más nyelvű szöveges dallamot gyűjtöttek, leginkább Kalotaszeg, Mezőség és Moldva népétől. Így készült el a kalotaszegi Inaktelke, a moldvai Trunk zenei monográfiája és Faragó Józseffel - legalább is remélték ekkor - rövidesen megjelentetik közös kötetüket: 350 romániai magyar népdal címmel.

Ligeti György, a Nyugaton élő, most is nagyhírű muzsikusként, dicsőszentmártoni születésű fiatalként, előbb Kolozsvárt, majd Budapesten végezte zenetanulmányait. Ő írja még 1950-ben, alig félévvel a kolozsvári osztály beindítása után: "a folklór-gyűjtési munkát Jagamas János, Erdély legjobb népzenei szakembere vezeti."

A sok szép eredménynek és áldozatos munkának meg is lett a jutalma: 1960 tavaszán Jagamas Jánost menesztették a Folklór Intézettől. Ő, aki legelőbb egy román falu zenei anyagát kezdte gyűjteni fiatal fejjel, most a testvériség hamis szólamait is megismerte.

Nem sértődött meg, csak akkor haragudott, "ha más nem vette komolyan, amire én az életemet tettem." Ki ismerte, tudja - távol állott tőle bármilyen pátosz. Mikor e hitvallását mondta - valóban komolyan gondolta.

Főiskolai tanárként működött már korábbról, az is maradt nyugdíjazásáig. Ekkor stílustörténeti kutatást végzett a reneszánsz, a barokk és a XX. század zenéjéből. Közben visszatért zeneszerzői munkájához is. Igaz, hogy némely kórusműveinek nyomtatásban is megjelentek az 50-es években, de ezen tevékenysége sajnos máig alig ismert.

A sok megpróbáltatást átélte erdélyi magyarságnak is példát adott magyarságból, a nép szeretetéből, nemzeti értékeink megbecsüléséből, ezek ápolását életművének tekintve. Az erdélyi magyar-örvények érzelmi kötődése a magyarsághoz itt is, újra bizonyosságot nyert.

Mégis ezúttal nem annyira a néprajzkutatót méltatom, hanem a tanítót. Nem a tanárt, mert ez inkább távolságtartó, didaktikus, talán kissé száraz, rideg, tekintélykereső. Az Ő tekintélye erkölcsi és szakmai volt. Tudta ezt mindenki. A jövőt építette a Zeneakadémián is, amikor tanítványaitól megkövetelte Bach Wohltemperiertes Klavier c. műve mind a 48 fűgájának ismeretét, de akkor is, amikor élete delelőjén, az összegezés korán, értékes idejét, erejét az első hívásra egy vidéki falu, a Kolozsvár melletti MÉRÁ-ra ment kórust oktatni. Öt éven keresztül, 1971-75 között heti 2 alkalommal próbált a 40 tagú énekkarral, sok sikert aratva. Majd az egyik megyei találkozóra mentek volna, de "a busz nem érkezett meg", hiába vártak órákig MÉRÁban a kórustagok. Eredményes akció volt, szét is széledtek rövidesen a kórustagok, bár Jagamas János 62 évesen, vállalta a vasárnapi próbákat is, hátha összetarthatja így az együttest. Szucsáig ment busszal, onnan pedig 15 km-t gyalog ! Legutolsó próbájukon már csak 3 férfi jelent meg ! Három év múltán Varga György helybeli pedagógus visszahívta Jagamast, ki az első szóra jön. Egy évig folytatja, míg új tanár, jó szakember kerül a faluba és kézbe veszi az énekkar sorsát is.

Sikerei ? "Megmondják mások. Annyit, fájdalommalra kijelenthetek, hogy mindent jobban kellett volna művelnem. Az utóbbi években 2 eredményt mindenestre elértem. A magyarországi Néprajzi Társaság tiszteletbeli tagjává választott. És a mérai kórus tagjai nagy része megtanult kottát olvasni. Különben nem is tudom, miért emlegetem még mindig az én kórusomként... " vallja akkoriban.

Mire nevelt Jagamas János, tette fel a kérdést Benkő András 1978-ban. Felsorolása pontos és időtálló:

1. "A személyes példa a távlati tervek megfogalmazásában és való váltásában.
2. Igényességre, felelősségtudatra.
3. A tanulmányozott anyag tiszteletére - a belőle származó törvényszerűség következetes alkalmazására
4. Időszerű tudományos és nevelői feladatok szenvedélyes keresésére (folyton utal a megoldandó problémákra).
5. Kitartásra a feladatok megoldásában, a munkában.
6. A sekélyes, talmi megnyilatkozások kerülésére, elvetésére - az élet, tudomány, művészet területén egyaránt-bárhol, bármikor és bármilyen formában jelentkeznek.
7. Áldozat- és segítőkészségre, akár egyének, akár közösségnek legyen rá szüksége (könyvei széthullottak).
8. A múlt eredményeinek tiszteletére - de bátorságra is, magunk és mások eredményeinek kiegészítésére, helyesbítésére, a továbblépésre (múdal-népdal viszonyát helyesbíti).

Soraink nem mutathatják be, de tudatosíthatják - köztünk él és dolgozik közép-kelet-európai népzene egyik legkiválóbb szakembere, a hazai zenetudomány sokoldalú képviselője. Serkentsenek kellő megbecsülésre, tolmácsolják szeretetünket, jókívánságunkat: válthassa valóra életének nagy célkitűzéseit."

- írta a zenetörténész Benkő András a kolozsvári UTUNK-ban ezelőtt 20 évvel.

Most, kéthetente megjelenő UTUNK-utód, a kolozsvári HELIKON ez év szeptember 25-iki számában még nem vette észre Jagamas János elhunytát. Mint ahogy a hazai sajtó sem.

Mindezekről független, Jagamas János számunkra példa és bizonyág: Csíki Endre és Viski János tanítványa méltó volt mestereihez, emberségben, szakmai tudásban, magyarságban egyaránt. A gondolatot, miszerint nincsenek is magyar-örmények, pusztá léte és életműve cáfolja.

Visszagondolva kezdetben említett Veled töltött téli élményeimre, Vlegyásza és Bihar hegyein, hiszem, Tanár Úr, kedves János, hogy mint az általad oly szeretett népdal egyike mondja: "Ha föl megyek arra a magas nagy hegyre" Szivárvány havasán egyszer, mikor eljön az ideje, majd újra találkozunk !

Addig is pihenj békében, emléked legyen áldott !

Budapest 1997. október 15.

Fancsali János

**Szabó László: *Arménia, Anatólia, Levante*
című fotókiállítása**

a Fővárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat Budapest V. Akadémia u. 1. II. em. 293. szám alatti kiállító termében 1997 november 14 - december 18.